

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Näs, Forshaga kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610223 Näs
Mittpunktskoordinat:	1367320 - 6619420
Totalareal:	1,5 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	Området är utpekat enligt Habitatdirektivet.
Fastigheter:	Forshaga kommun: Nyckelby 1:44
Ägandeförhållanden:	Privat

Beskrivning av området

Natura 2000-området Näs är beläget på gården Näs marker. Gården har mycket gamla anor. Gårdstomten är registrerad i Fornlämningsregistret och har belägg från 1500-tal. Natura 2000-området består av betesmark som sträcker sig från gårdsplanen, som ligger högt på en mindre ås parallellt med Klarälven, och ner mot strandängen ut i älven. Hela skiftet präglas av flera terrasser och platåbildningar eftersom området sluttar kraftigt på vissa ställen. Här har nötboskap betat länge och marken hyser ett flertal hävdgynnade arter som t ex ormrot, prästkrage, kärresälting och ögontröstarter. Här finns även de båda rödlistade arterna ävjepilört och hällebräcka.

Vid Näs finns också flera gravar från järnålder som visar på gårdens långa bebyggelsekontinuitet. Området närmast byggnaderna har möjligen varit en gammal hackslåttmark som på senare tid övergått till bete. Marken här är relativt torr och sluttande och här och var förekommer äldre stenrosen. Längre västerut är marken mer låglänt och här påträffas flera brunnar. Strax innanför strandängsområdet har tidigare funnits en mindre åker vars fältformer kan skönjas.

Vegetationen i området har undersökts inom den s.k. Värmlandsfloran, ett inventeringsprojekt initierat av Värmlands botaniska förening. Området hyste höga botaniska värden och gör så än idag. Strandängen innehåller speciellt höga värden vilket bl. a. avspeglas i förekomsten av ävjepilört. Andra arter som förekommer är vårveronika, råttsvans, nagelört och grönknavel.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)	
		Rapporterad	Nytt förslag
6270	Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ	1,0	
6410	Fuktängar med blååtätel eller starr		*

* Ny kunskap om området har tillkommit varför naturtyp 6410 läggs till.

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Artkod	Artnamn
1966	Ävjepilört <i>Persicaria foliosa</i>
1973	Hällebräcka <i>Saxifraga osloensis</i>

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Näs är att bidra till att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för de ingående naturtyperna och arterna på biogeografisk nivå. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att specifika bevarandemål uppfylls. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för naturtyperna och arterna i Näs Natura 2000-område.

Art/naturtyp	Bevarandemål**
Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (6270)	<p><i>Area</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 0,7 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Betesmarken ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut. Med väl avbetad menas att marken har en grässvål som är kortbetad/kortsnaggad. Kännetecknen för en väl avbetad grässvål är att den är väl sammanhållen och att gräs inte har hunnit gå i ax. Det finns vidare få rator och tuvbildningar i en väl avbetad grässvål. - Frekvensen av negativa indikatorarter som (ange) är mindre än 1 %. - Krontäckningen av träd och buskar som vuxit upp i välhävdad landskap ska vara mellan 3-5 %? Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma. - Antalet grova, ihåliga eller på annat sätt värdefulla träd ska bibehållas eller öka. Antalet träd ska vara minst x st. <p><i>Typiska arter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Minst 3 av de typiska kärlväxtarterna (ange) ska förekomma i minst x % av provrutorna. - Minst 3 av de typiska fjärilsarterna (ange) ska förekomma i minst x % av transekterna.
Fuktängar med blååtätel eller starr (6410)	<p><i>Area</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst x ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Betesmarken ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut. Med väl avbetad menas att marken har en grässvål som är kortbetad/kortsnaggad. Kännetecknen för en väl avbetad grässvål är att den är väl sammanhållen och att gräs inte har hunnit gå i ax. Det finns vidare få rator och tuvbildningar i en väl avbetad grässvål. - Frekvensen av negativa indikatorarter som (ange) är mindre än 1 %. - Krontäckningen av träd och buskar som vuxit upp i välhävdad landskap ska vara mellan 3-5 %? Vedartad igenväxningsvegetation ska inte

	<p>förekomma.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antalet grova, ihåliga eller på annat sätt värdefulla träd ska bibehållas eller öka. Antalet träd ska vara minst x st. <p><i>Typiska arter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Minst 3 av de typiska kärlväxtarterna (ange) ska förekomma i minst x % av provrutorna.
Åvjepilört (1966)	<p><i>Populationsutveckling</i> Antalet blommande individer i området ska ej understiga?</p> <p><i>Artens livsmiljö</i> Mängden lämpligt habitat bör ej understiga x m².</p>
Hällebräcka (1973)	<p><i>Populationsutveckling</i> Antalet blommande individer i området ska ej understiga?</p> <p><i>Artens livsmiljö</i> Mängden lämpligt habitat bör ej understiga x m².</p>

**/ Bevarandemålen fastställs efter basinventeringen.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att ingående naturtyper och arter ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

6270 Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ

- Bete (alternativt slåtter och höbärgning) och röjning av igenväxningsvegetation. Skötsel skall vara utformad enligt traktens tradition och objektets speciella natur- och kulturvärden. Objektets hävdhistoria bör vara vägledande för den fortsatta skötseln så att exempelvis ett objekt med lång kontinuitet av slåtter även fortsättningsvis hävdas genom slåtter och en sedan lång tid betad mark fortsätter att betas. De ekologiska krav som de för naturtypen karaktäristiska arterna har ska uppnås genom skötseln, så att de kan finnas kvar eller öka i antal.
- I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom gödsel från djur på bete), stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av främmande arter.
- Gamla hagmarkstäd som vuxit upp solexponerade ska vara det även fortsättningsvis. Detta för att gynna mossor och lavar som är beroende av dessa värdräd.

6410 Fuktängar med blåtåtel eller starr

- Inom naturtypen ingår både hävdade och ohävdade fuktängar, skötsel skall dock vara utformad enligt traktens tradition och objektets speciella natur- och kulturvärden. Objektets hävdhistoria bör vara vägledande för den fortsatta skötseln så att exempelvis ett objekt med lång kontinuitet av slåtter även fortsättningsvis hävdas genom slåtter och en sedan lång tid betad mark fortsätter att betas. Röjning av igenväxningsvegetation ska ske. De ekologiska krav som de för naturtypen karaktäristiska arterna har ska uppnås genom skötseln, så att de kan finnas kvar eller öka i antal.
- I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom gödsel från djur på bete), stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av främmande arter.

1966 Ävjepilört

Ävjepilört förekommer på grunda leriga stränder av älvar, åar och sjöar. Den är ljusälskande och konkurrenssvag. Ävjepilörten växer i miljöer som stora delar av året är täckta av vatten och endast periodvis blottlagda. Den kräver troligen viss uttorkning av substratet för att gro, men kan sedan växa delvis vattentäckt. Betesdrift på stränder påverkar arten positivt. På vissa lokaler är den efemär och dyker upp när förhållandena är optimala för att några år senare försvinna igen, men merparten av lokalerna är mer långlivade.

1973 Hällebräcka

Hällebräcka är en ettårig art som kräver konkurrensfria miljöer för att växa. Den är starkt kalkgynnad. Många av förekomsterna är intill och på hällar, särskilt små och låga i betesmarker, miljöer som hålls fria från konkurrens genom kreaturstramp och torka. Andra platser där arten förekommer är intill vägar och liknande, nästan alltid i småskaligt jordbrukslandskap.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Nedan anges potentiella hot mot ingående naturtyper och arter vid Näs.

6270 Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ *samt*

6410 Fuktängar med blåttåtel eller starr

- Utebliven eller felaktig skötsel, vilket leder till igenväxning och förändrad artsammansättning.
- Exploatering och förändrad markanvändning i området, t.ex. skogsplantering, uppodling, eller dikning.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin, vilket är negativt för dynglevande insekter.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- Ökad kvävetillförsel, till exempel genom stödfodring av betesdjur, vilket missgynnar konkurrenssvaga arter, hit hör flera av de hävdberoende arterna.

1966 Ävjepilört

- Förändrad vattenregim.
- Förändrad vattenkvalité.
- Upphörande hävd.

1973 Hällebräcka

- Avsaknad av hävd. För de långsiktigt stabila lokalerna är bristen på hävd det största hotet.
- Kraftig vårtorka. Bestånden varierar mycket kraftigt i individantal och frösättning år från år. Vid stark vårtorka kan den för reproduktionen och spridningen oundgängliga frösättningen utebli helt, varför artens fröreserv är av stor betydelse. Om populationerna är små kan de slås ut om flera torra år följer efter varandra.

Bevarandeåtgärder – med tidplan

Följande bestämmelser bidrar på olika sätt till att de ingående naturtyperna *artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ* och *fuktängar med blåtåtel eller starr* samt arterna *ävjepilört* och *hällebräcka* uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus i Näs Natura 2000-område.

Gällande regelverk 2006

- Enligt 12 kap 8 § miljöbalken är brukaren skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturvärden vid all markanvändning i jordbruket.
- Enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket får jordbruksmark tas ur produktion först efter anmälan till Länsstyrelsen, som då har möjlighet att förbjuda en ändrad markanvändning.
- Miljöstödsersättningar för bete för de arealer som uppfyller krav på ersättningar från LBU-programmet (EU:s miljöstöd för biologisk mångfald i betesmarker och slåtterängar).
- Hällebräcka och ävjepilört är fridlysta. (1 c § Artskyddsförordningen (1998:179) samt NFS 1999:12)
- Import, export och förvaring av levande exemplar samt försäljning av levande och döda exemplar av ävjepilört och hällebräcka är inte tillåtet.
- Strandskydd gäller enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken.
- Tillståndsplikt gäller enligt 7 kap 28 a § Miljöbalken för åtgärder eller verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom ett Natura 2000-område. *Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman/är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.*

Näs marker har idag miljöstöd för att hävdas. Bete, slåtter och röjning av igenväxningsvegetation ska bedrivas enligt fastställd åtgärdsplan. När innevarande stödperiod upphör rekommenderas att skötselavtalet förnyas, antingen genom ny miljöstödsperiod eller genom annat avtal.

Eventuella bevarandeåtgärder i framtiden

Om det inte går att hitta en djurhållare i framtiden är Näs betesmarker försäkrade om att en skötsel kommer att fortgå. Detta har staten (Länsstyrelsen praktisk utförare i länet) åtagit sig i och med att området är föreslaget till Natura 2000. Skötseln kan ske med flera metoder:

- Hitta en djurhållare till Näs som tecknar någon form av avtal med markägaren (direkt eller indirekt genom Länsstyrelsen).
- Bilda ett områdesskydd, t ex naturreservat som ger möjligheter till skötselmedel och reservatsförvaltningens resurser.

Bevarandestatus idag

6270 Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ *samt*

6410 Fuktängar med blåttåtel eller starr

Nationellt

De äldre typerna av fodermarker, ängar och betesmarker, som tidigare varit dominerande både arealmässigt och ekonomiskt har fått minskad ekonomisk betydelse. Inom det nuvarande miljö- och landsbygdsprogrammet hävdas cirka 5500 ha ängsmark och cirka 350 000 hektar naturbetesmark.

Näs

Hävden i Näs har de senaste åren varit god. Flera av naturtypens typiska arter förekommer bland annat blåsuga, ormrot, prästkrage och ögontröstarter. I Ängs- och betesinventeringen 2004 påpekas dock att näringstransport har skett in i Natura-området. Detta på grund av att stödutfödrade djur kan ströva fritt mellan Natura-områdets marker och angränsande åkerskifte. Vitklöver och groblad förekommer rikligt inom vissa delar och ställvis finns inslag av skräppor och brännässlor. Betet i området bör ses över så att inte ökad näringstillförsel leder till utarmning av konkurrenssvaga arter och därmed en total minskning av arter i området.

Bevarandestatusen för naturtyperna är oklar.

1966 Ävjepilört

Nationellt

Ävjepilörten är känd från cirka 100 lokaler de senaste åren. Ävjepilörtens svenska utbredningsområde sträcker sig från Väneren till östra Norrland och den förekommer i elva landskap. Huvuddelen av de kända lokalerna finns kustnära längs de nedre delarna av de stora älvarna innan de mynnar i Bottniska viken. Antalet inlandslokaler är mycket få. Under senare delen av 1900-talet har ävjepilörten missgynnats mycket kraftigt av regleringen av vattendrag för kraftändamål. Längs Klarälven och Dalälven är dagens bestånd endast små spillror av vad det en gång har varit. På flertalet lokaler är arten fåtalig, men på ett 10-tal är bestånden rikliga. Ävjepilört är rödlistad i Sverige och placerad i kategorin *sårbar* (VU). Rödlistningen av arten beror på populationens kraftiga fluktuationer, kraftig fragmentering samt stadig minskning.

Näs

Ävjepilörten förekommer vid Klarälvens strand. Sensommaren 2001 inräknades drygt 10 exemplar. År 2002 återfanns inte arten, sannolikt beroende på högt vattenstånd. Förutsättningarna för ävjepilört är dock fortsatt goda. Åtgärdsplanen för området har som mål att Näs gräsmarker ska hävdas så att ävjepilörten och andra hävdgynnade arter gynnas. Bevarandestatusen är i dagsläget oklar men troligtvis gynnsam.

1973 Hällebräcka

Nationellt

Totalt finns över 500 lokaler för hällebräcka i Sverige där den setts de senaste 10 åren, den svenska populationen utgör därmed större delen av världspopulationen. Förekomsterna i landet är koncentrerade till tre områden: norra Dalsland, Närke/västra Västmanland och Uppland. I Värmlands län har 16 lokaler påträffats. Utbredningsmönstret är starkt knutet till var det finns kalkberggrund alternativt kalkrika jordarter. Arten förekommer inte på samtliga lokaler varje år och den varierar mycket mellan åren, huvudsak till följd av variationer i vädret. Hällebräcka är rödlistad i Sverige och placerad i kategorin *sårbar* (VU). Rödlistningen beror på artens kraftiga fluktuationer samt en total minskning av arten.

Näs

Hällebräcka förekommer på och intill hällar i östra delen av betesmarken. Cirka 200 exemplar inräknades våren 2001, något färre 2002. I Ängs- och betesinventeringen 2004 påpekade att det skett ökad näringstransport till området då stödutfödrade djur kunde ströva fritt mellan Natura-området och intilliggande åkerskifte. Betet i området bör ses över så att inte hällebräckan påverkas negativt. Åtgärdsplanen för området har som mål att Näs gräsmarker ska hävdas så att hällebräcka och andra hävdgynnade arter gynnas.

Bevarandestatusen för *hällebräckan* är oklar men troligtvis gynnsam.

Uppföljning av bevarandemålen

För att kunna bedöma ingående naturtypers och arters bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

För tillfället pågår ett nationellt projekt där metoder och arbetssätt anpassade för övervakning av Natura 2000 arbetas fram. Tillsviare ges här exempel och förslag på tänkbara uppföljningsmetoder och/eller parametrar.

- Fjärranalys för kontroll av bibehållen areal
- Fältkontroll av hävd och igenväxningsgrad (kan göras i samband med miljöstödskontroller)
- Floraväkteri (ävjepilört och hällebräcka)
- Återkommande inventeringar av övriga rödlistade kärlväxter

Bilagor

1. Natura 2000-avgränsning
2. Utbredning av ingående naturtyper (klart efter basinventeringen)
3. Växtplatser med ävjepilört och hällebräcka (klart efter basinventeringen)

Referenser

ArtDatabanken. *Artfaktablad*. (<http://www.artdatabanken.se>) 04-11-17

Länsstyrelsen Värmlands län. Naturvårdsenheten. *Ängar och hagar i Värmlands län*. Rapport nr 1994:20.

Löfroth, M m.fl. 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket natura 2000*.

Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. *Natura 2000 - Art och naturtypsvisa vägledningar*.

(<http://www.naturvardsverket.se>) 04-11-17

Parametrar och metoder för uppföljning i Natura 2000. Version 4: 2004-05-07.

Naturvårdsverket.

Länsstyrelsen i Värmlands län, Lantbruksenheten. 2001. *Åtgärdsplan för bevarande av betesmarker och slåtterängar vid Näs, Övre Ullerud, Genbäcken*.

Länsstyrelsen i Värmlands län, Miljöavdelningen. *Ängs- och betesinventeringen 2004* (opublicerad)

Muntliga referenser

Mangsbo Birgitta. *Uppgifter om hällebräcka och ävjepilört år 2001 och 2002* (2004-11-18)